

HT 468

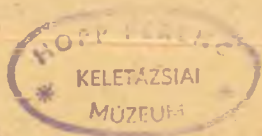

DR. HOSZSÚ...
Magyarország

H. Könyvtár
20230303

KELETÁZSIAI FAMETSZETEK

HFM Könyvtár
20230303

HT 468 (20.583)

Magyar Nemzeti Múzeum-Iparművészeti Múzeum

KELETÁZSIAI MŰVÉSZETI MÚZEUM

Budapest, VI. Sztálin-út 103. Telefon: 228-476.

A KELETÁZSIAI MŰVÉSZETI MÚZEUM

KIÁLLÍTÁSAI

XIV.

XV.

TÁVOL-KELET FARMETSZETEI

Kelet-ázsiai faragás- és metszeti művészet

A kiállítást rendezte Major Gyula.

Külső borítólapot és a feliratot rajzolta: Richter Ilona.

HFM Könyvtár
20230303

F.K.: Dr. Felvinczi Takáts Zoltán.

Készült: a Magyar Nemzeti Múzeum-Történeti Múzeum Rotáprint
Üzemében 500 példányban 1/2 iven.

F.v.: Dajbukát Gergely.

K E L E T Á Z S I A I M Ű V É S Z E T I M U Z E U M
TÁVOL-KELET FEMETSZETMŰVÉSZETE KIÁLLITÁSA.

Kelch...

I. Kína fametszetei.

A könyvnyomatást és vele együtt a fametszetsokszorosítást évszázadokkal korábban fedezték fel Kinában, mint Európában. A papír készítését már az i.e.2. század elején ismerték a kínaiak és valószínűnek látszik, hogy ekkor már elkezdtek, kőbe, fémbe és fába vésett matricák segítségével, kisebb szövegek, képek papírra való sokszorosítását. A tus felfedezése /i.u. 400 körül/ nagyban előrevitte a sokszorosítás technikáját.

A fatáblákra vésett szövegeknek papírra való nyomása, amelyet már lényegében könyvnyomatásnak tekinthetünk, Kinában már a 6. század folyamán általánossá vált. 607-ből már ismerünk buddhista metszeteket, amelyeken az aláírások, feliratok már mozgatható betűkkel készültek. A legrégibb nyomtatott kínai könyv 868-ból való / a Gyémánt Szutra, - egyben metszetekkel illusztrált könyv is -, de történeti feljegyzések bizonyítják, hogy 100-150 évvel korábban, a 8. század közepén már virágzott a könyvnyomatás. Kinában a metszetek mint a japán metszetek fejlődésénél is hangsúlyozzuk, az első évszázadokban szinte kizárólagosan vallási célokat szolgálták: templomi kegyhelyek propagálására, talizmánok, szutrák stb. illusztrálására készültek. Csak később tűnnek fel az oktatási céllal készült metszetek; ilyen volt például a Sung-korszakban a császári gyűjteményről készült illusztrált bronz-katalogus vagy a rizstermelésről és selyemhernyótenyésztésről készült metszet-könyvek /13. század/.

Vonk...

Jepes...

A Ming korszakban egyre nagyobb számmal tűnnek fel /részben európai hatásra/ a világi, azaz a nem vallási célzatu metszetek vagy metszetes könyvek. Az első ismert illusztrált kínai regény 1606-ból való.

1622-ben jelent meg Hu Cheng Yen vagy másik nevén Yüeh Ts'ung festőtől Nankingban az első jelentősebb színes fametszetgyűjtemény /"Hócsarnok bambuszképei" címen/, mely gyűjteményhez fokozatosan újabb és újabb részek jöttek. Ezek végül is egy nagyobb gyűjteménnyé egyesültek, a "Tíz bambuszcarnok" képgyűjtemény gyűjtőcím alatt.

Ugyancsak Nankingban jelent meg 1679-ben a "Mustármag-kert /azaz parányi kis keft/ festészetének tankönyve". Ez a több részből álló színes fametszetes gyűjteménysorozat szisztematikus feldolgozásban adja az akkori kínai festészetben elért eredményeket, főleg oktatási céllal, a legegyszerűbb bambuszlevél szakszerű festésétől a komplikált tájképekig. A közel 20 albumból álló összesített munka szemléltető módon a kínai festészet lényegét adja. Találónan fordította le egy nyugati szerző a munkát "A kínai festészetek enciklopédiája" cím alatt.

A fenti két fametszetes mű első kiadásai elvesztek, de a 18. század végéig több új kiadásban jelentek meg. Nem beszélhetünk tisztán utónyomatokról, mert a ducokat többször újra vésték. Az újabb ducok rajzai nem oly élesek, mint az elsők, a festék-anyag sem oly finom, mint a koraiaknál, de a színösszeállítás a régiek pontos mása és hiven tükrözik a kínai metszetművészet magasrendű színharmoniaját. Kiállított metszeteink e két mű vagy ehhez csatlakozó hasonló típusú művek metszetes lapjaiból valók. Nagyobbik részük a 18. század második feléből és a 19. század első feléből való nyomat. Három csoportra oszthatók: Az első csoportot a bambusz, virágzó és gyümölcsös ágakat ábrázoló metszetek alkotják /1-8.sz./. A második csoporthoz

tartoznak a sziklák és tájképek csoportja 9-15.sz./; a harmadik csoporthoz tartozó, nem színes metszetek fekete nyomással készültek regény, vers vagy könyvillusztrációul szolgáltak.

II. Japán fametszetei.

Japán Koreán keresztül ismerkedett meg Kína kulturájával időszámításunk első századaiban. Japán koreai hadjáratai révén számos koreai mester és szerzetes került át Japánba, akiknek révén a kínai kultúra fokozatosan tért nyert. Korea közvetítésével a buddhizmus térfoglalása Japánban a hatodik, hetedik században erősebb ütemben fokozódik, majd Kína és Japán között a koreai közvetítést csakhamar a közvetlen kapcsolatok felvétele követi.

Japán átveszi Kína kulturális és művészeti eredményeit: a kínai írásrendszert, állami és társadalmi berendezkedését, vallásfilozófiáját, technikai és művészeti ismereteit.

Igy többek között átveszi Japán a papír, a sokszorosítás technikáját is, amely Kínában már hosszú múltra tekinthetett vissza. Faducról sokszorosított metszetek már a 9. és 10. századból kerültek Japánba.

A japán középkorból, vagyis a 16.század végéig nagyon sok metszet maradt fenn és a könyvnyomtatást is ismerték már a 11.századtól, de mind a metszetek, mind a könyvnyomtatás szinte kizárólagosan vallási célokat szolgáltak.

Japán történelmének legnevezetesebb fordulópontja akkor következik be, amikor a 16. század végén a közel 150 évig tartó öldöklő belháborúk után a győzedelmes Tokugawa család magának szerzi meg a shoguni hatalmat. /A shogunok első időben főhadvezérek, később kormányzók Japán valódi urai voltak, akik mellett a császárok csak jelképesen u-

ralkodtak./

Bár a Tokugawa shogunátus a feudalizmus teljes megszilárdítását igyekezett elérni és minden intézkedése ezt szolgálta, nem tudta megakadályozni a békés viszonyok közé kerülő alsóbb néposztályok, különösen az iparosok és kereskedők, a kormányzati intézkedések folytán hatalmasan fejlődő városok, elsősorban Yedo /a mai Tokio/ polgárságának előretörését. Az újonnan kialakuló városi polgárság anyagi emelkedésével együttjárt a szellemi igények emelkedése is. Ennek kielégítését szolgálta elsősorban a könyvnyomtatás hatalmas fellendülése a 17. században.

Az évszázadokon át kizárólagosan az uralkodó osztály igényeit szolgáló és legnagyobb részét kínai hatás alatt álló Kano vagy a nemzeti hagyományokból születő, de mereven konzervatív Tosa festőiskolák mellett egy új festészeti irány is keletkezett, az Ukiyo-e iskola, /a mozgalmas "kisember" mindennapi életét ábrázoló festészet/. Ez az iskola témáját elsősorban a nép életéből merítette, népi témáival, sőt elvont régi típusú témáival is a néphez, az új feltörekvő osztályokhoz, a polgársághoz szólt.

Ez az új festészeti irány az egyes fametszetlapokon keresztül terjedt el a nép legszélesebb rétegei között és habár kezdetben meglehetősen a szórakoztató ipar reklám-céljait is szolgálta, ez a tény nem von le sokat művészi értékéből.

A japán fametszetek igazi elindítója Hishikawa Mo-ronobu /1646-1717/, aki az addigi fametszet-technikát és művészi megoldását az Ukiyo-e festői irányzat hatása alatt kiemelte évszázados primitívességéből. Több mint 100 illusztrált könyvet készített és könyvein keresztül tökéletes képet kaphatunk a 17. századi Japán életéről. Kiállított metszetünk egy szinpadai táncot ábrázol egyik illusztrált könyvből kivéve /21.sz./. Egyes fametszet lapokat még nem készített.

Kortársa volt Nishikawa Sukenobu, aki a császári városban Kiotóban volt könyvillusztrátor. Moronubu hatása alatt dolgozott. / Metszetes könyveit l. a tárlóban/. Az egyes fametszetlapok megteremtésének a dicsősége a Torii iskolát illeti. Alapítója és első mestere Torii Kiyonobu /1663-1729/. A színes képek feltalálásával indította utnak a művészi metszetlapokat. Korábban a metszeteket még kézzel színezték, mint félszázaddal előtte a nyomtatott illusztrált könyveket. Ugyancsak az ő idejében készültek a yedoi Joshiwara szépségeiről készült metszetek. E reklám szolgáltatásban álló lapok mellett készített metszeteket történeti, mitológiai témákról is. Kiállított metszetünk /22. sz./ szamuráj szerepben színészt ábrázol. A metszet eredetileg kézzel festett. /Metszetünk nyomdai utánnymat./

A 18.század huszas éveiben fedezik fel a két-szinducos technikát, vagyis az alap fekete nyomására két szint nyomnak, esetleg rányomással három szint is alkalmaznak.

Ezzel a technikával dolgozott már Kiyonobu fia Kiyomasa /működött 1716-35 között/, akitől való a szamuráj kapcsolatot tartó nő című kép /23.sz./.

Masanobu Okumura zseniális ujitó, számos új szín, forma és technika feltalálója volt. Metszetkiadó vállalatot is alapított és saját maga adta ki népszerű metszeteit. Metszeteit még részben kézzel festette, részben már szinducokkal nyomta. Masanobu kurtizán képe 24.sz. is ezt a meginduló új technikát mutatja.

Velük egyidőben működött Nishimura Shigenaga, a két ducal való szinnyomás valószínű felfedezője, akitől kiállított művészi metszetünk Hotei szerencseistent ábrázolja, hátán egy fiatal leánykával /25.sz./.

Kétszinnyomásban kezdett dolgozni az Ishikawa iskola feje Toyonobu /1711-1785/, aki hamarosan rátér a háromduc-

cal való nyomásra. Kiállított metszetünk /26.sz./ még a korai, két színnel nyomott metszeteinek egyikét mutatja be.

A 18.század második felén lép fel Suzuki Harunobu, a többszínnyomású metszetek feltalálója, a legragyogóbb és legfinomabb japán koloristák egyike. Szinei elbűvölőek. A fiataliságnak a festője. Kinai hatást eláruló alakjai bájos leánykák és ifjak. Nála megszűnik a fehér háttér és fellép a japán értelemben vett perspektíva. Kiállított két metszete közül az egyik /27.sz./ nyomdai utánnomás, a másik metszete /28.sz./ egy eredeti színes könyvillusztráció.

A Torii iskola harmadik generációját képviselő Kiyomitsu/első a hasonló nevéek közül/-tól bemutatunk fekete - fehér nyomásban egy színházi plakátot és összes szereplőkkel /29.sz./. Színes metszeteiben zöld színek dominálnak. A többszínnyomások kezdeti korszakából való Toyomasá-tól, Toyonobu egyik kiemelkedő tanítványától, a "Játszadózó gyermekek" c. metszet /30.sz./.

Haronobu aránylagosan rövid működése után /1785 után/ a Katsukawa iskola uralta a japán fametszetművészetet. Alapítója Shunsho volt, akinek több mint 50 tanítványa működött. A három legismertebb tanítványa: a birkozókat és akrobatákat rajzoló Shunko /31.sz./, a nagyon tehetséges Shuncho /32.sz./ és ez utóbbi tanítványa Shunzan /33.sz./.

A Katsukawa iskola fénykora a 18.század nyolcvanas éveire esik.

A kilencvenes években emelkedik a japán fametszetművészet a legnagyobb magaslatra. Egymásután lépnek fel, sőt párhuzamosan dolgoznak a legnagyobb fametsző mesterek, akiknek sorát Eishi nyitja meg, aki a fametszetművészetben az "előkelő" finomságot igyekezett belevinni és metszeteit az uralkodó osztály igényeinek megfelelően igyekezett készíteni /34 és 35.sz./.

Vagy tiz esztendőn keresztül uralkodott a fametszet művészet terén Torii Kiyonaga a Torii iskola negyedik vezetője /36.sz. alatti metszete oiranokat /kurtizánok/ ábrázol. Nem eredeti nyomás. Fametszet-lapjai a legművészibb magaslatra emelték a százéves japán fametszetművészetet, tanítványai már a visszaesést képviselik. Nála a festőművész művészet egy józanabb realizmus felé haladt. Számos tanítványa közül Nagayoshit /37.sz./ emeljük ki.

A korban működött meteorszerű feltűnésével és eltűnésével Sharaku /1791-92/. Csodálatosan megrajzolt színészképeivel megdöbbentő lélekábrázolásával magányos óriásként emelkedik ki ez a hatalmas művész. Színészt ábrázoló /38.sz./ metszetünk nyomdai nyomás.

A 90-es években tűnik fel Utamaro / meghalt 1806 - ban/, aki mind Japánban, mind nyugaton egyik legtöbbre becsült fametszőművész volt. Sokoldalúsága, csodás színérzéke, bámulatos termékenysége, Hokusai mellett a legzseniálisabb japán művésszé avatja. Nemcsak honfitársai, hanem még életében Kína is nagyra értékelte. Sharaku képei mellett Utamaro képeit keresik leginkább a metszetgyűjtők. Kiállított metszeteink több oldalról mutatják be Utamaro páratlan művészetét. Első képe egy mitológiai jelenetet ábrázol /39.sz./. Jamaubát és nevelt gyermekét Kintokut látjuk egy másik zseniális megoldásu metszetén. /40.sz./ A Hármas kompozíciója Minamoto darvait mutatja be. /Bár mindegyik kép önálló kompozíció, a hármas kép együtt szerves egészet alkot. 41-42-43.sz./ Ugyancsak Utamarótól van a Teshiwara szépségeit ábrázoló: "Niwacka" ünnepe /44.sz./.

Bár nem oly tehetséges, de népszerűségében felülmúlja őt Toyokuni, a népes Utagawa iskola alapítója. Működése már a 19. század első három évtizedére esik. Bár a kompozícióban kiváló volt, színérzése is harmonikus, az e-

lőbbi nagymesterekkel szemben feltűnő nála a hanyatlás, amelyet nem ment hihetetlen termékenysége /közel 10.000 metszetet készített/. Metszetei közül egy előkelő nőt rendezés közben /45.sz./ és egy 5 lapon ábrázolt felvonuló kurtizán csoportot mutatunk be Fuji hegygel a háttérben. A kompozíció művésziessége figyelemreméltó mind az egyes, és mind az együttes csoportozatnál /46,47,48,49,50.sz./ Ki yonaga hatását mutatja be az 51.számú metszet.

Tanítványai /saját vagy tanítványainak tanítványai/ közül már hiányzanak a nagy mesterek. Egy-kettő emelkedik csak ki a többiek közül, így Kuniyoshi /1797-1861//52-53.sz./ és Kunisada /54-55.sz./, de az ismert 200 Utagawa fametszőmester működése alatt a japán fametszőművészet véglegesen le hanyatlik s az epigonok kezei között elsikkad ez a rendkívül érdekes és Európára is nagy hatást gyakorló művészet.

A 19.század első felében, Toyokunival egyidőben működik még két önálló, hatalmas művész, a Nyugat által legjobban csodált két japán művészegyeniség: Hokusai és Hiroshige.

Hokusait /1759-1849/, joggal tarthatjuk a világ leghatalmasabb és legzseniálisabb rajztehetségének. Termelékenysége, rajz-virtuozitása szinte hihetetlen: több mint 40.000 rajz és metszet maradt fenn utána.16 kötetes rajzkönyve a Mangák sorozata /10.000 rajz/ hiven tükrözi egyedülálló tehetségét. /Elhelyezett könyvei az 1.tárlóban/. Közel 500 könyvet illusztrált. Metszetsorozatai, a Fuji hegy, a vizesések és a Hid sorozatai a metszetművészet remekei. Hokusai változatos metszetei közül az első a Virágok és madarak c. sorozatából való /56.sz./, a második /57.sz./ a Vizesés sorozatból, a harmadik a világhírű Fuji sorozatból mutat be egy-egy remek alkotást /58.sz./.

A másik hatalmas egyéniség Hiroshige /1792-1858/, akit a nyugatiak magukhoz legközelebb állónak érznek. Hiroshige az önálló tájképmetszeteknek a megteremtője. Tokaidó-sorozatai a legszebb japáni tájakat mutatják be európai perspektívában, de mégis tipikusan japáni meglátásban /59,60,61.sz./.

Bár Hokusainak és Hiroshigének számos tanítványa volt, egy sem volt közülük kiemelkedő, aki vissza tudta volna tartani a fametszetművészet hanyatlását, amit az anilin festékek alkalmazása a múlt század 60-as éveiben teljessé tett.

III. Ujabb kínai fametszetek.

Az első fejezetben ismertetett kínai fametszetekkel szemben a jelen század 30-as éveiben egy új fametszetművészet alakult ki Kínában, amely semmi szerves összefüggésben sincs az előző korok fametsző művészetével, és amely vagy a vallást szolgálta, vagy a kizsákmányoló osztály művészi, nem egyszer tulkulturált igényeit igyekezett kielégíteni.

A 30-as években született új kínai fametszőművészet a felvilágosítás és az oktatás fontos eszközévé vált. A 80-90 %-ban világtudatlan nép között a fametszők olcsó lenyomatai a forradalmi eszméket terjesztették. Ezek a forradalmi metszetek mutatták be a népnek Csang Kai-sek uralmának szörnyű vonásait, ezekkel keltettek undort a kizsákmányoló rendszer ellen és ezekkel a fametszetekkel mutattak arra, hogy elképzelhető egy jobb és szebb élet is. Az új műfaj gyorsan népszerű lett és számos művelője akadt. Minden üldöztetés ellenére ezeknek a fametszőknek a száma egyre nőtt és ez a művészet eljutott a legtávolabbi falvakba is.

— fametszeteknél általában
nem - velle

Az új kínai fametszet technikában, kifejezésmódjában teljesen eltér a régi kínai fametszettől. A szovjet fametszőkön kívül a német Käte Kollwicz proletár-metszetei hatottak legerősebben a kínai művészetre. Nagy lendülettel folytatódott ez az új kínai fametszőművészet a japán hó-ditókkal szemben megindult háború alatt.

A fametszetek elterjedése még nagyobb és fontossága még hangsúlyozottabb lett Mao Ce-tung felszabadító háborúja alatt és utána. A mennyiségi kivánalom mellett, különösen az újjáépülő Kínában egyre jobban fellép a minőségi kivánalom is és nagyobb számban tűnnek fel oly kiváló mesterek, mint Ku Yuan /62.sz./, Shih Ko és Liu Chien-an /63.sz./.

Az új kínai fametszet-lapok között érdekes helyet foglalnak el a népi és ujévi metszetek, amelyek a kínai nép felszabadult életét mutatják be és amelyek a nép régi mitológiai ábrázolások helyett disziti lakását újévkor /64, 65, 66.sz./.

Major Gyula
muzeologus.

*Magyarországi és
keleti művészeti
metszetekről*

Régi művészetekről: Tien Huang

Tekintet a vésés, új más

Új Kínában is két fajta vésés.

Mänge 3 = 9986

Gashals 8088

9 ~~9988~~

Mänge 1 HEM 995

Fuss

20230 Könyvt
303 81079

~~Crone~~ Probe

HFM Könyvtár
20230303